

УДК 378.014

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7\(47\)-1571-1579](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-1571-1579)

Брюховецька Ірина Володимирівна кандидатка хімічних наук, доцентка, доцентка кафедри біології та хімії, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, тел: (095) 535-58-26, <https://orcid.org/0009-0004-6694-4570>

Рогульська Оксана Олександрівна докторка педагогічних наук, доцентка, професорка кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації, Хмельницький національний університет, Хмельницький, тел: (096)886-08-29, <https://orcid.org/0000-0001-5603-0274>

Полякова Оксана Олександрівна, кандидатка філософських наук, доцентка, доцентка кафедри «Фізичне виховання» Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Харків, тел: (093)492-64-93, <https://orcid.org/0000-0003-0480-4244>

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Анотація. У статті автори визначають дефініції інформаційно-комунікаційної компетентності (далі - ІКК) у контексті глобальної цифровізації освіти. Встановлено, що перед кожним закладом вищої освіти постало комплексне завдання: **сформувати і вдосконалити інноваційне інформаційне освітнє середовище**, яке б ефективно реагувало на суспільні зміни і відповідало запитам майбутнього. Проаналізовано роль віртуальних освітніх спільнот і науково-методичної підтримки в забезпеченні неперервного професійного розвитку педагогів. Зазначено, що ключовим стратегічним напрямом оптимізації освітнього процесу, підвищення доступності та ефективності освіти є системне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Актуальність теми підтверджується необхідність переходу в умовах сьогодення в Україні на дистанційне та змішане навчання, що, відповідно, вимагає від викладачів високого рівня ІКК. Це включає не тільки вміння користуватися платформами, а й розробляти ефективні онлайн-курси, адаптувати методики викладання до цифрового формату, забезпечувати належний рівень комунікації і взаємодії зі здобувачами в мережі.

З метою емпіричного аналізу стану ІКК викладачів, педагогів та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти було проведено онлайн опитування 48 респондентів під час міжнародної наукової конференції у Харкові

на початку 2025 року. Встановлено, що сучасні реформи вищої освіти спрямовані на її **модернізацію**, наближення до європейських стандартів, забезпечення відповідності актуальним запитам економіки. В умовах цих змін, традиційні підходи до викладання та підготовки здобувачів вищої освіти стають недостатніми. Викладач є не лише транслятором знань, - його роль еволюціонує до **фасилітатора, ментора, організатора інноваційного освітнього середовища**. Успішне виконання цих функцій неможливе без ґрунтового володіння **інформаційно-цифровою компетентністю**.

Отримані дані дослідження підтверджують високий рівень інтеграції цифрових технологій у педагогічну діяльність та необхідність подальшого розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності.

Ключові слова: вища освіта, інформаційно-комунікаційна компетентність, освітній процес, цифровізація, компетентність, педагоги.

Bryukhovetska Iryna Volodymyrivna PhD in Chemistry, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Biology and Chemistry, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, tel: (095)535-58-26, <https://orcid.org/0009-0004-6694-4570>

Rohulska Oksana Oleksandrivna Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of Foreign Language Education and Intercultural Communication, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, tel: (096)886-08-29, <https://orcid.org/0000-0001-5603-0274>

Poliakova Oksana Oleksandrivna PhD in Philosophy, Associate professor, Associate Professor of the Department «Physical Education», National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv, tel: (093)492-64-93, <https://orcid.org/0000-0003-0480-4244>

INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A TEACHER OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION IN THE DIGITAL AGE

Abstract. In the article, the authors define the definitions of information and communication competence (hereinafter - ICC) in the context of global digitalisation of education. It has been established that each higher education institution faces a complex task: to form and improve an innovative information educational environment that would effectively respond to social changes and meet the needs of the future. The role of virtual educational communities and scientific and methodological support in ensuring the continuous professional development of teachers is analysed. It is noted that the key strategic direction of optimising the educational process, increasing the accessibility and efficiency of education is the systematic introduction of information

and communication technologies. The relevance of the topic is confirmed by the need to switch to distance and blended learning in Ukraine today, which, accordingly, requires a high level of ICC from teachers. This includes not only the ability to use platforms, but also to develop effective online courses, adapt teaching methods to the digital format, and ensure an appropriate level of communication and interaction with students online.

In order to empirically analyse the state of ICC of teachers, educators and research and teaching staff of higher education institutions, an online survey of 48 respondents was conducted during an international scientific conference in Kharkiv in early 2025. It has been established that current reforms of higher education are aimed at modernising it, bringing it closer to European standards, and ensuring that it meets the current needs of the economy. In the context of these changes, traditional approaches to teaching and training of higher education students are becoming insufficient. A teacher is not only a translator of knowledge, but his or her role is evolving to that of a facilitator, mentor, and organiser of an innovative educational environment. Successful performance of these functions is impossible without a thorough knowledge of information and digital competence.

The research findings confirm the high level of integration of digital technologies into pedagogical activities and the need for further development of information and communication competence.

Keywords: higher education, information and communication competence, educational process, digitalisation, competence, teachers.

Постановка проблеми. У сучасних умовах стрімкої цифровізації суспільства та освітнього простору інформаційно-комунікаційні технології (далі - ІКТ) трансформують усі сфери життєдіяльності, включаючи вищу освіту. Це зумовлює об'єктивну необхідність перегляду і розширення вимог до професійних компетентностей викладача закладу вищої освіти (далі - ЗВО). Відзначимо, що важливе місце в цьому процесі посідає формування і розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності (далі - ІКК), яка стає визначальним фактором ефективності педагогічної діяльності, якості освітнього процесу, підготовки майбутніх конкурентоспроможних фахівців. У **Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті** визначено, що ключовим стратегічним напрямом оптимізації освітнього процесу, підвищення доступності та ефективності освіти є системне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Це передбачає не лише інтеграцію ІКТ у освітній процес, а й формування сучасної індустрії засобів навчання, які повинні відповідати передовим світовим науково-технічним досягненням [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній і світовій педагогічній науці значна увага приділяється дослідженню проблематики ефективного впровадження й застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Цей напрямок є предметом ґрунтовних наукових розвідок таких видатних українських та зарубіжних науковців, як Р. Гуревича, М. Жалдака, Л. Карташової, В. Олійника, Є. Полат, І. Роберт, С. Сисоєвої, О. Спіріна, К. Осадчої та інших. Їхні праці формують теоретико-методологічний фундамент для розуміння дидактичного потенціалу ІКТ, особливостей їх інтеграції в різні форми навчання та викликів, пов'язаних з цим процесом. Окремим, проте не менш значущим аспектом у межах зазначеної проблематики, є виокремлення і концептуалізація інформаційно-комунікаційної компетентності. В українській науковій думці питання сутності, структури та шляхів формування ІКК активно досліджуються провідними вченими, зокрема В. Биковим, О. Спіріним, А. Гуржієм, О. Овчарук, М. Андросом, Н. Морзе, які в своїх публікаціях систематизують теоретичні засади і пропонують практичні моделі розвитку цієї ключової компетентності у педагогів в умовах цифровізації освіти.

Метою статті є теоретичне обґрунтування і розкриття дефініцій інформаційно-комунікаційної компетентності викладача закладу вищої освіти в умовах цифровізації освітнього процесу.

Методи та методики дослідження. У статті авторами використаний системний, аксіологічних та комплексний підходи. Аксіологічний підхід дозволив дослідити цінності і значущість ІКК для професійного зростання викладача та забезпечення якості освіти в цифрову епоху; системний - виявити взаємозв'язки між різними аспектами ІКК та її впливом на якість освітнього процесу; комплексний - визначити ІКК як сукупність знань, умінь, навичок, здібностей, особистісних якостей, необхідних для ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності викладача.

Виклад основного матеріалу. У науковому дискурсі питання розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічного та науково-педагогічного персоналу на всіх рівнях освіти набуває особливої актуальності в контексті глобальної цифровізації. Провідні країни світу й інтеграційні об'єднання, зокрема держави-члени Європейського Союзу, активно розробляють та імплементують національні стандарти ІКК, що відображають сучасні вимоги до професійних навичок суб'єктів освітнього процесу в цифровому середовищі. Ці стандарти є фундаментальною основою для уніфікації підходів до оцінювання та розвитку цифрових навичок викладачів, педагогів, науково-педагогічних працівників.

Варто зазначити, що разом з розробкою нормативно-правової бази, формуються і функціонують комплексні системи обов'язкового моніторингу та сертифікації рівня ІКК педагогів. Це дозволяє не лише об'єктивно оцінювати поточний стан володіння ІКТ, але й ідентифікувати прогалини, розробляти цільові програми підвищення кваліфікації і забезпечувати відповідність професійних компетенцій динамічно змінюваним вимогам цифрової епохи.

Крім того, значна увага приділяється створенню й підтримці віртуальних освітніх спільнот (професійних мереж, онлайн-платформ для обміну досвідом та

співпраці). Ці спільноти відіграють ключову роль у забезпеченні неперервного професійного розвитку педагогів, сприяючи поширенню кращих практик використання ІКТ, формуванню колаборативних навичок і підтримці інноваційного підходу до викладання. Одночасно надається всебічна науково-методична і технічна підтримка використання сучасного інформаційного (зокрема хмаро-орієнтованого) середовища в освітньому процесі. Це включає розробку відповідних педагогічних моделей, методик, дидактичних матеріалів, а також інфраструктурне забезпечення доступу до хмарних сервісів, що оптимізує процеси управління навчанням, зберігання даних та комунікації. Таким чином, відбувається системна трансформація освітньої парадигми, де ІКК є невід'ємною складовою професіоналізму педагога. У контексті сучасної цифровізації освіти, педагогічні працівники активно інтегрують хмарні сервіси та цифрові платформи у свою професійну діяльність. Зокрема, для організації та проведення навчальних занять у дистанційному форматі широке застосування знаходять вебінарні платформи, які є невід'ємною складовою хмароорієнтованих екосистем, таких як Microsoft 365 та Google Workspace for Education. Ці платформи дозволяють реалізовувати синхронне навчання, забезпечуючи інтерактивність та оперативну комунікацію між викладачем та здобувачами освіти.

Проаналізуємо дефініції інформаційно-комунікаційна компетентність. А. Гуржій та О. Овчарук [2] інтерпретують поняття інформаційно-комунікаційної компетентності як доведену здатність суб'єкта до ефективної індивідуальної або колективної діяльності.

Ця здатність передбачає вміння оперувати інструментами, ресурсами, процесами, системами, які забезпечують доступ до інформації, її критичне оцінювання з будь-яких медіаресурсів. Крім того, ІКК включає спроможність використовувати отриману інформацію для розв'язання проблемних ситуацій, здійснення ефективної комунікації, прийняття обґрунтованих рішень, створення інноваційних продуктів і систем, а також для безперервного продукування нових знань.

Науковець О. Спірін [7], у свою чергу, розглядає інформаційно-комунікаційну компетентність як інтегративну здатність до автономного та відповідального застосування теоретичних і фактологічних знань, а також практичних умінь і навичок у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Ця здатність орієнтована на ефективне розв'язання суспільно значущих завдань, зокрема тих, що стосуються професійної діяльності, а також на задоволення індивідуальних освітніх та інформаційних потреб.

У своєму дослідженні М. Андрос [1, ст.245] під інформаційно-комунікаційною компетентністю педагога закладу освіти розуміє інтегративну характеристику, що включає здатність та готовність до ефективного застосування інформаційних технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і електронних освітніх ресурсів.

Ми погоджуємось з думкою О. Панченко [5, ст.68], яка визначає інформаційно-комунікаційну компетентність, як динамічну систему знань, умінь та навичок, що визначає здатність особистості до використання інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення завдань, які пов'язані з необхідністю пошуку, обробки, аналізу, інтеграції, зберігання, обміну й застосування цифрової (електронної) інформації.

З метою збору емпіричних даних для аналізу та оцінки поточного стану інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів закладів вищої освіти в умовах цифровізації освітнього процесу, авторами було проведено онлайн опитування в рамках міжнародної наукової конференції на початку 2025 року в м. Харків. Всього в опитуванні взяли участь 48 респондентів, з середнім педагогічним стажем 19 років, з яких жінки – 68,4%, чоловіки – 31,6%; респондентів з науковим ступенем (кандидати наук та доктори наук) – 72%.

Для визначення, які аспекти ІКК мають найвищий бал серед опитуваних, автори запропонували респондентам розставити бали від 1 до 5, де 1 – низький рівень (потребує значного вдосконалення), 2 – нижче середнього, 3 – середній рівень (достатній для базових завдань), 4 – вище середнього (впевнене володіння), 5 – високий рівень (експертне володіння, здатність навчати інших) (рис.1).

№	Аспект ІКК	1	2	3	4	5
1	Використання офісних пакетів (MS Office 365, Google Workspace) для створення навчальних матеріалів.					
2	Застосування вебінарних платформ (Zoom, Google Meet, MS Teams тощо) для проведення онлайн-занять.					
3	Робота з системами управління навчанням (LMS) (Moodle, Canvas, Google Classroom тощо).					
4	Створення інтерактивного цифрового контенту (вікторини, симуляції, відеоуроки).					
5	Навички пошуку, критичного аналізу та відбору інформації в цифровому середовищі.					
6	Вміння ефективно комунікувати в цифрових середовищах (електронна пошта, месенджери, соціальні мережі для професійних цілей).					
7	Розуміння та застосування принципів академічної доброчесності в цифровому просторі (запобігання плагіату, цитування).					

Рис.1. Аспекти ІКК, які оцінювали респонденти

За результати опитування, можемо прийти до висновку, що використання офісних пакетів (MS Office 365, Google Workspace) для створення навчальних матеріалів респонденти в середньому оцінили на 4 бали, застосування вебінарних платформ (Zoom, Google Meet, MS Teams тощо) для проведення онлайн-занять – 4,25 балів, робота з системами управління навчанням (LMS)

(Moodle, Canvas, Google Classroom тощо) – 4,75 балів, створення інтерактивного цифрового контенту (вікторини, симуляції, відеоуроки) – 3,5 балів, навички пошуку, критичного аналізу та відбору інформації в цифровому середовищі – 4 бали, вміння ефективно комунікувати в цифрових середовищах (електронна пошта, месенджери, соціальні мережі для професійних цілей) – 4,25 балів, розуміння та застосування принципів академічної доброчесності в цифровому просторі (запобігання плагіату, цитування) – 4,25 балів.

На запитання «Як часто Ви використовуєте цифрові технології у своїй педагогічній діяльності?», респонденти відповіли:

- Щодня – 40%.
- Кілька разів на тиждень – 40%.
- Кілька разів на місяць – 15%.
- Рідко – 5%.
- Не використовую – 0%.

Загалом, ці дані відображають високий рівень адаптації педагогів до вимог цифрової епохи та активне застосування ними ІКТ як для проведення занять, так і для інших аспектів професійної діяльності (підготовка матеріалів, комунікація, оцінювання тощо). Це також може бути наслідком дистанційного або змішаного навчання, яке стало поширеним в останні роки і вимагає постійного використання цифрових інструментів.

Аналіз відповідей на запитання щодо найбільш ефективних форм підвищення кваліфікації з інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів демонструє чіткі переваги та пріоритети респондентів. Оскільки респондентам дозволялося обирати до трьох варіантів, сума відсотків перевищує 100%, що є очікуваним для множинного вибору. Найвищий показник ефективності отримала категорія «Участь у професійних онлайн-спільнотах» (60%). Це свідчить про високу цінність для педагогів неформального обміну досвідом, peer-learning (навчання від колег), спільних обговорень та доступу до актуальної інформації та інноваційних практик у реальному часі. Участь у таких спільнотах забезпечує гнучкість, релевантність та оперативність отримання знань. Варіант «Офіційні курси підвищення кваліфікації» (55%) зберігають свою значущість, що вказує на потребу викладачів у систематизованих знаннях, визнаних сертифікатах та, ймовірно, у структурованій програмі навчання, яка забезпечує комплексний підхід до розвитку ІКК. Варіант «Самоосвіта через онлайн-ресурси» (45%) посідає вагоме місце, що свідчить про високий рівень мотивації та автономності викладачів у здобутті нових знань та навичок, що також підтверджує, що сучасні педагоги активно використовують відкриті освітні ресурси та вважають їх ефективним інструментом для розвитку ІКК.

Висновки. У процесі дослідження авторами було проаналізовані дефініції «інформаційно-комунікаційна компетентність». З метою аналізу та оцінки поточного стану інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів закладів вищої освіти в умовах цифровізації освітнього процесу, авторами було

проведене онлайн опитування в рамках міжнародної наукової конференції. Отримані дані відображають високий рівень цифрової адаптованості викладачів до вимог сучасної освітньої парадигми й активне застосування ІКТ у професійній діяльності. Це підкреслює необхідність подальшого розвитку та підтримки різноманітних форм підвищення кваліфікації, що відповідатимуть динамічним змінам у цифровому середовищі та сприятимуть підвищенню якості вищої освіти.

Література:

1. Андрос М. Є. Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога в епоху цифровізації освіти: український дискурс. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти–доуніверситетська підготовка–заклад вищої освіти*. №2. 2022. С. 240-252.
2. Гуржій А. М., Овчарук О. В. Дискусійні питання інформаційно-комунікаційної компетентності: міжнародні підходи та українські перспективи. *Інформаційні технології в освіті*. №15. 2013. С. 38–43.
3. Лещенко Т. О., Шевченко О. М. Мотивація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти як провідний чинник підготовки фахівців. *Trends in the development of science in the modern world*. 2022. С.247-251.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті : Указ Президента України від 17.04.2002р. №347/2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення 20.05.2025)
5. Панченко О. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Сучасна дошкільна освіта: реалії та перспективи*. 2023. С. 68-70.
6. Самборська О. Понятійний тезаурус інформаційно-цифрової компетентності майбутнього педагогічного працівника початкової освіти. *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*. №38.2019. С.85-96.
7. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформативні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 5(13). 2009. С. 157-164

References

1. Andros M. Ye. (2022). Informatsiino-komunikatsiina kompetentnist pedahoha v epokhu tsyfrovizatsii osvity: ukrainskyi dyskurs [Information and communication competence of a teacher in the era of digitalisation of education: Ukrainian discourse]. *Aktualni problemy v systemi osvity: zahalnoosvitnii zaklad serednoi osvity–douniversytetska pidhotovka–zaklad vyshchoi osvity*. №2. S. 240-252. [in Ukrainian]
2. Hurzhii A. M. Ovcharuk O. V. (2013). Dyskusiini pytannia informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti: mizhnarodni pidkhody ta ukrainski perspektyvy [Discussion issues of information and communication competence: international approaches and Ukrainian prospects]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti*. №15. S. 38–43. [in Ukrainian]
3. Leshchenko T. O., Shevchenko O. M. (2022). Motyvatsiia navchalnoi diialnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity yak providnyi chynnyk pidhotovky fakhivtsiv [Motivation of educational activity of higher education students as a leading factor in training]. *Trends in the development of science in the modern world*. S.247-251. [in Ukrainian]
4. Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrainy u XXI stolitti : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002r. №347/2002 [National Doctrine of Education Development of Ukraine in the XXI

century: Decree of the President of Ukraine of 17.04.2002 №347/2002]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (data zvernennia 20.05.2025) [in Ukrainian]

5. Panchenko O. (2023). Formuvannia informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity [Formation of information and communication competence of future teachers of preschool education institutions]. *Suchasna doshkilna osvita: realii ta perspektyvy*. S. 68-70. [in Ukrainian]

6. Samborska O. (2019). Poniatiinyi tezaurus informatsiino-tsyfrovoi kompetentnosti maibutnoho pedahohichnoho pratsivnyka pochatkovoї osvity [Conceptual thesaurus of information and digital competence of future primary education teacher]. *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*. №38. S.85-96. [in Ukrainian]

7. Spirin O. M. (2009). Informatsiino-komunikatsiini ta informatyvni kompetentnosti yakkomponenty systemy profesiino-spetsializovanykh komponentnostei vchytelia informatyky [Information and communication and informative competences as components of the system of professional and specialised components of a computer science teacher]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. 5(13). S.157-164[in Ukrainian]